

ИВАНА БЪРЛИЧ-МАЖУРАНИЧ СТРИБОРОВАТА ГОРА

Превод от хърватски: Христиана Василева, 1978

chitanka.info

I

Влязъл някакъв момък в Стриборовата гора, а не знаел, че това е омагьосана гора и че в нея стават всякакви чудеса. Случвали се в нея добри чудеса, но и обратно, всекиму според заслугите.

А тази гора трябвало да остане омагьосана, докато в нея не влезе човек, комуто неговата неволя е по-мила, отколкото цялата сполука на всички хора.

И така, насякъл си онзи момък дърва и седнал на един пън да си почине, защото било хубав зимен ден. Но от пъна пред него излязла змия и взела да се умилква наоколо му. А това не било истинска змия, ами било човешка душа, проклета заради грях и злоба, и можел да я освободи само онзи, който би се венчал за нея. Бляскала змията като сребро на слънцето и гледала момъка право в очите.

— Ех, че хубава змийка! Всякак бих си я взел в къщи — казал момъкът на шега.

— Ето глупава глава, която ще ме освободи за своя беда — помислила грешната душа в змията, побързала и тозчас се превърнала на хубава девойка, та застанала пред момъка. Ръкавите ѝ бели и везани като пеперудени крила, а малките ѝ крачка като на велможка. Но понеже била помислила нещо лошо, в устата и останал змийски език.

— Ето ме! Води ме у дома си и се венчай за мене! — казала змията-мома на момъка.

Ако той бил опитен и досетлив момък, та да замахнел с опакото на брадвата и да викнел: „Не съм мислил да се венчавам с горско чудо“, девойката щяла да стане отново змия, щяла да избяга в пъна и толкова.

Но той бил някакъв добряк, плах и срамлив младеж и го било срам да не ѝ изпълни желанието, след като се била преобразила заради него. А пък му и харесвала, защото била с хубаво лице, а той бил неопитен, нямало как да знае какво ѝ е останало в устата.

Хванал той девойката за ръка и я повел в дома си. А този момък живеел със своята стара майка и гледал майка си като икона.

— Ето ти, майко, снаха — казал момъкът, като пристигнал с девојката в къщи.

— Слава богу, синко — отвърнала майката и погледнала хубавата девојка. Но майката била стара и мъдра и веднага разбрала какво има снахата в устата си.

Отишла снахата да се преоблече, а майката казала на сина си:

— Хубава мома си избрал, само гледай, сине, да не излезе змия!

Синът едва не се вкаменил от почуда — откъде знаела майка му, че това било змия? Разлютил се в сърцето си и помислил: „Моята майка трябва да е вещица“. И тозчас намразил майка си.

Взели тримата да живеят заедно, но зле и опако. Снахата била злоезична, пакостлива, лакома и избухлива.

Имало там канара, висока до облаците, та снахата заповядала един ден на старицата да ѝ донесе сняг от върха на канарата да се умие.

— Няма път към тази височина — рекла старицата.

— Вземи козата да те води, където, тя нагоре, там ти по чорапи долу — казала снахата.

Там бил и синът, та се засмял на тези думи, само за да угоди на жена си.

Това така наскърбило майката, че тя тръгнала тозчас по снега към канарата, защото животът не ѝ бил свиден. Вървейки по пътя, понечила да се помоли богу за помощ, но се размислила, казвайки: „Какво ще помогне бог, ако синът ми не е харен.“

Но бог все пак ѝ се притекъл на помощ и тя донесла благополучно на снаха си сняг от канарата изпод облаците.

На другия ден снахата заповядала на бабата:

— Иди на замръзналото езеро. Сред него има дупка. Хвани ми на дупката шаран за обед.

— Ще се продъни ледът под мене, ще потъна в езерото — отвърнала бабата.

— Шаранът ще се радва, ако потънеш при него — рекла снахата.

И пак се засмял синът, а бабата така се натъжила, че веднага отишла на езерото. Пукал ледът под бабата, плачела тя, та сълзите замръзвали по лицето ѝ. Но все не рачила да се моли богу, криела от бога, че синът ѝ е грешен.

— По-добре да загина — мислела бабата и вървяла по леда.

Но още не било дошло време да мре бабата. Затова над нея прелетял гълъб, който носел риба. Измъкнала се рибата от гълъба и паднала право пред бабата. Тя взела рибата и я донесла благополучно на снахата.

На третия ден седнала бабата край огнището и взела ризата на сина си да я изкърпи. Като видяла това, снахата връхлетяла върху ѝ, изтръгнала ризата от ръцете ѝ и креснала:

— Остави това, сляпа старице, не е твоя работа.

И не позволила на майката да изкърпи ризата на сина си.

Разтъжило се сърцето на старицата, та излязла пред къщата, седнала на пейката в онази люта зима и се помолила на бога:

— Боже мой, помогни ми!

В това време видяла, че иде някаква бедна девойка, била само в една скъсана риза, а рамото ѝ било посиняло от студ, защото ръкавът ѝ се бил откъснал. Но все пак тя се усмихнала, защото била с приятен нрав. В пазвата си имала връзка трески.

— Искаш ли, бабо, да си купиш борина? — попитала девойката.

— Нямам пари, дъще, но ако искаш, да ти изкърпя това ръкавче — казала нажалената баба, която още държала в ръцете си иглата и конеца за ризата на сина си.

Бабата изкърпила ръкава на момичето, а девойката ѝ дала връзка борина, благодарила ѝ вежливо и си отишла радостна, че рамото ѝ няма да мръзне.

II

Привечер снахата казала на бабата:

— Ние ще отидем на гости у кумата, а ти да сгрееш вода, докато се върнем.

Като тръгнали те, бабата останала сама, взела онази борина, дето ѝ я продало момичето, и запалила огън в огнището, а после отишла в килера за дърва.

Докато търсила дърва в килера, чула, че в кухнята нещо пука, нещо чука: чук! чук!

— Кой е? — попитала бабата от килера.

— Свой! Свой! — отзовали се от кухнята някакви тънки гласове, като че врабци чуруликали под стряхата.

Почудила се бабата какво може да е това по нощите и отишла в кухнята. Като отишла, какво да види, в огнището тъкмо се били разпалили борините, а около пламъка играели хоро домашните духове^[1], все мъжлета едва по половин лакът. Имали си кожуси, калпаци и цървули, червени като пламъци, косите и брадите им били сиви като пепел, а очите жарки като жив въглен.

Те излизали все повече и повече от пламъка, всяка борина пускала по един. Както излизали, почвали да се смеят и пискат, премятали се по огнището, цвърчали от радост и се хващали на хоро.

Че като заиграло хорото — по огнището, по пепелта, под полицата, на стола, под пейката, над пейката! Скачай! Скачай! Бързо! Още по-бързо! Закачат се, пищят, бутат се и се кривят. Солта разсипали, кваса разлели, брашното пръснали — от голяма радост. Огънят в огнището пламти и свети, пращи и грее, а бабата гледа ли, гледа. Не ѝ е жал ни за солта, ни за кваса, ами се радва на веселбата, пратена ѝ за утеха.

Сторило ѝ се на бабата, че се е подмладила — засмяла се като гургулица, подскокнала като момиче, хванала се на хорото с домашните духове и заиграла. Но в сърцето ѝ все пак останала горчилка, а тя била толкова тежка, че хорото тозчас спряло.

— Братя — казала тогава бабата на домашните духове, — дали знаете как да ми помогнете да видя езика на снаха си, пък като кажа на сина ми какво съм видяла, може да се осъзнае!

Взела бабата да им разказва всичко както си било. Те насядали наоколо по ръба на огнището, пуснали крачката си от огнището, нанизали се като репей до репей, слушали бабата и току клатели глави от почуда. Както клатели глави, така им се нажежавали червените калпаци, ще речеш, че самият огън в огнището пламти.

Като свършила бабата да разказва, викнал единият от домашните духове на име Малчо Тинтилинич^[2]:

— Аз ще ти помогна! Ще ида в слънчевата земя и ще ти донеса сврачи яйца. Ще ги сложим под кокошка и като се измътят сврачетата, снахата ще се подмами, ще се полакоми като всяка горска змия за сврачетата и ще изплезе език.

Всички писнали от радост, дете така хубаво се сетил Малчо Тинтилинич. Докато врецели, колкото могли, ето че снахата се връща от гости и си носи кравай.

Втурнала се сърдито от вратата да види кой пици в кухнята. Но щом отворила вратата, хоп! — изпращял пламъкът, домашните духове скочили, тупнали всички едновременно с крачка в огнището, понесли се над пламъка, полетели под покрива, тропнали дъските на покрива и домашните духове изчезнали.

Само Малчо Тинтилинич не побягнал, ами се скрил в пепелта.

Тъй като пламъкът ненадейно бухнал нагоре, а вратата се ударила в рамката, снахата така се уплашила, че тупнала на пода като чувал. Краваят се смачкал в ръцете ѝ, косата и гребените ѝ се разпилели, пули очи и вика от яд:

— Какво става, стара нещастнице?

— Вятърът вдигна пламъка, като отвори вратата — казала бабата и се държала мъдро.

— А какво е това в пепелта? — отново подхванала снахата, защото от пепелта стърчала червената пета на Малчовото цървулче.

— Това е въгленче — отвърнала бабата.

Снахата не хващала вяра, ами станала, както била разплетена, да види отблизо какво има в огнището. Приближила лице до пепелта, но Малчо Тинтилинич бързо ритнал с краче и чукнал с петата си снахата

по носа. Викнала снахата, като че се дави в морето, лицето ѝ почерняло цялото, а пепелта посипала разрешената ѝ коса.

— Какво е това, стара нещастнице? — пищи снахата.

— Пръснал те е кестен от жаравата — отвръща бабата, а Малчо Тинтилинич се пука от смях в пепелта.

Когато снахата отишла да се умие, бабата показала на Малчо Тинтилинич къде в килера снахата била насадила квачка, та да има малки пиленца за Коледа. Още същата нощ Малчо Тинтилинич донесъл сврачи яйца и ги сложил под квачката вместо кокошите.

III

Снахата заповядала на бабата да гледа добре квачката, та да ѝ обади, като се излюпят пилетата. Искала да повика цяло село да види, че тя има пиленца по Коледа, когато никой няма.

Дошло време, излюпили се сврачетата. Обадила бабата на снаха си, че са се излюпили пиленцата, а снахата извикала цяло село. Дошли кумички и съседни, мало и голямо, а там бил и синът на бабата. Снахата заповядала на бабата да донесе кошницата в пруста.

Бабата донесла кошницата, повдигнали квачката, че като закрепяло нещо в нея, изскокнали голите сврачета — скок-подскок по пруста.

Когато снахата-змия съгледала така ненадейно сврачетата, подмамила се, змийският ѝ нрав се полакомил, снахата полетяла по пруста след сврачетата и изплезила след тях своя тънък и остър език като в гората.

Писнали и се прекръстили кумички и съседни, та повели децата си вкъщи, защото разбрали, че това е наистина горска змия.

А майката отишла радостно при сина си и рекла:

— Отпрати я, сине, откъдето си я довел, сега видя с очите си кого храниш в къщата си. — И майката понечила да прегърне сина си.

Но синът бил съвсем глупав човек и още повече се опънал и срещу селото, и срещу майка си, и срещу самите си очи.

Не само не рачил да кори своята жена змия, ами викнал на майка си:

— Откъде намери сврачета по това време, стара вещице? Махай ми се от къщата!

Видяла майката сега, че няма помощ. Заплакала горчиво и само се молила поне да не я гони от къщи, докато е още денем, да не види селото какъв син е отхранила.

Синът склонил майка му да остане до вечерта вкъщи.

Като дошла вечерта, бабата взела в торбата си малко хляб и малко от онази борина, която ѝ било дало бедното девойче. И после

излязла с вайкане от къщата на сина си.

Щом прекрачила прага, огънят в огнището изгаснал и разпятieto паднало от стената. Останали синът и снахата сами в мрачната соба и тогава синът разбрал, че е извършил голям грях към майка си и силно се разкаял. Но не посмял да каже това на жена си, защото бил страхлив, ами й рекъл:

— Хайде да тръгнем след старата, да видим как ще загине от студ.

Скочила весело злорадата снаха, намерила кожусите, облекли се и тръгнали отдалече след старицата.

А бабата вървяла натъжена среднощ по снега през полето. Като дошла до едно голямо стърнище, стегнал такъв студ, че не могла да върви по-нататък. Затова извадила борината от торбата, разровила снега и стъкнала огън да се посгрее.

Едва се разгоряла борината и да видиш чудо! От нея излезли домашните духове като от огнището!

Наизскачали от огъня в снега наоколо, а след тях хвърчали искри на всички страни в тъмната нощ.

Драго й станало на бабата, едва не заплакала от умиление, че не я били оставили сама на пътя. А те се събирали около нея, смеели се и пищели.

— Братя — рекла бабата, — не ми е до радост, а ми помогнете в бедата.

Разказала бабата на домашните духове как глупавият син още повече се озлобил към нея, откакто и той, и цялото село се уверили, че снахата наистина има змийски език.

— Изгони ме, помогнете ми, ако можете.

Помълчали домашните духове, потъпкали снега с цървулките си, не знаели какъв съвет да дадат на бабата.

После Малчо Тинтилинич рекъл:

— Да отидем до Стрибор, нашия старейшина. Той знае съвет за всичко.

Тозчас Малчо се качил на един глогов храст, свирнал с пръсти и не щеш ли, в тъмнината през тишината при тях пристигнали в тръс елен и дванайсет катерици.

Сложили бабата на елена, а домашните духове яхнали катеричките и тръгнали към Стриборовата гора.

Яхали те през нощта — еленът имал рога разклонени, а на всяко клонче звездица. Светел еленът и показвал пътя, а след тях препускали дванайсетте катерици, всяка катерица имала по две очи като два безценни камъка. Препускат те и бързат, а след тях отдалече тичат снахата и синът, дъх не им остава.

Така стигнали до Стриборовата гора и еленът понесъл бабата през гората.

Познала снахата всичко в тъмнината, разбрала, че това е Стриборовата гора, където веднъж вече била прокълната за греха си, но от голяма злоба не могла нито да се сети за новите си грехове, нито да се побои заради тях, ами още повече се радвала, думайки:

— Ще се погуби невежата баба в тази гора сред толкова магии — и още по-бързо полетяла след елена.

Еленът донесъл бабата пред Стрибор. А Стрибор бил горският старейшина. Седял сред гората в един толкова голям дъб, че в него имало седем златни палата и осмото било село, със сребърна ограда оградено. Пред най-хубавия палат седял Стрибор на столче, в червен ямурлук.

— Помогни на бабата, закъсала е от снаха-змия — рекли домашните духове на Стрибор, след като му се поклонили и те, и бабата. Разказали всичко, както си било. А снахата и синът се примъкнали до един дъб и през една червоядина гледали и слушали какво ще стане.

Когато домашните духове свършили разказа си, Стрибор рекъл на бабата:

— Не бой се, бабичко! Остави снаха си нека живее в злоба, докато злобата не я доведе отново тук, откъдето твърде рано се освободи. А на теб лесно ще ти помогна. Виж там онова село, със сребро оградено!

Погледнала бабата, това било нейното родно село, в което минали младините ѝ, а в селото имало заговезни и веселба. Камбаните бият, гусли свирят, байраци се веят и песни подвикват.

— Влез през оградката, плесни с ръце и тозчас ще се подмладиш. Ще останеш в твоето село да си гледаш младостта и да се радваш както преди петнадесетина години! — казал Стрибор.

Развеселила се бабата като никога, хукнала към оградката, вече се била хванала за сребърната вратичка, но в това време се сетила още

нещо, та запитала Стрибор:

— А какво ще стане с моя син?

— Не ставай глупава, бабо! — отвърнал Стрибор. — Какъв ти син? Той ще остане в това време, а ти ще се върнеш в своята младост! Няма и да знаеш за някакъв си син!

Като чула това, бабата тежко се замислила. После се върнала полека от гредите, дошла обратно пред Стрибор, поклонила се дълбоко и рекла:

— Сполай ти, добри господарю, за цялото добро, което ми даваш. Но по-хубаво е да си остана в бедата и да знам, че имам син, нежели да ми дадеш цялото благо и цялото добро на този свят, но да трябва да забравя сина си!

Като казала това бабата, цялата дъбрава заехтяла силно, магиите в Стриборовата гора престанали, защото на бабата ѝ била по-скъпа нейната беда, отколкото цялото щастие на този свят.

Залюляла се цялата гора, продънила се земята, пропаднал в земята огромният дъб с палатите и селото, със сребро оградено, изчезнал Стрибор и домашните духове — писнала снахата иззад дъба, превърнала се в змия, побягнала в дупката, а майката и синът се намерили сред гората сами един до друг.

Паднал синът на колене пред майка си, целува ѝ полите и ръкавите, после я вдигнал на ръце и я понесъл към къщи, където пристигнали по живо, по здраво преди да съмне.

Молил синът бога и майка му да му простят. Бог му простил, а майка му не му се сърдела.

После момъкът се венчал за онова бедно мило девойче, което им било довело домашните духове в къщи. И досега живеят честито всички заедно, а през зимните вечери Малчо Тинтилинич им идва на драго сърце в огнището.

[1] *Домашни духове* — У всички славянски народи така се наричат духовете, които идват на огнището и повечето пъти правят пакости, а понякога умеят да направят и добро. — Б.а. ↑

[2] *Малчо Тинтилинич* — Старо народно наименование на един от най-палавите домашни духове. — Б.а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.